

2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / За ред. П.К. Канінського. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2005. – 634 с.

3. Інноваційний менеджмент сталого розвитку на прикладі агропромислового комплексу / [Гришин І.Я., Мазоренко Д.І., Бурова О.К. та ін.]; за ред. Д.І. Мазоренка, О.К. Бурової. – Х.: 2005. – 546 с.

4. Аграрний сектор України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net>.

УДК 338.436:334:330.111.66

СУТНІСТЬ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ, ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

*Герелес А.В., аспірант,
Полтавська державна аграрна академія*

У статті викладено теоретичні аспекти та уточнено сутнісну характеристику поняття «агропромислова інтеграція», розглянуто сучасні форми взаємодії сільськогосподарських підприємств з підприємствами інших галузей АПК, обґрунтовано необхідність створення інтегрованого виробництва.

In the article the theoretical aspects were expounded and the essential description of the “agro-industrial integration” concept was amplified. The author has considered the modern forms of cooperation among agricultural enterprises with enterprises of other economic branches and has justified the necessity of creating an integrated production.

Постановка проблеми. Входження економіки України до світового економічного простору, участь вітчизняних виробників у конкурентній боротьбі на міжнародному ринку надає нового змісту процесу інтеграції між ланками національної економіки. Розрив виробничо-господарських зв'язків, які існували в агропромисловому виробництві до реформування аграрного сектора економіки, стало однією з причин кризових явищ в агропромисловому комплексі України. Створення нових організаційно-правових форм агропромислового виробництва на основі міжгосподарської та міжгалузевої інтеграції дозволяє суттєво підвищити економічну ефективність як окремого підприємства, так і галузей економіки, які пов'язані з аграрною сферою.

У вітчизняному агропромисловому виробництві в останні роки склалась ситуація, в якій переробні підприємства мають труднощі сировинного забезпечення. Це зумовлено насамперед досить високим зосередженням виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема овочівництва та тваринництва, в особистих підсобних господарствах населення. Аграрні підприємства значно змінили структуру виробництва, віддавши перевагу високорентабе-

льним видам продукції та галузям, що створило певні труднощі щодо сировинного забезпечення переробних підприємств. У цих умовах виникає необхідність створення інтегрованого виробництва на рівні регіону чи галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досягнутий рівень розвитку інтеграційних процесів у агропромисловому комплексі та перспективи їх розвитку в умовах ринку протягом останніх років привертають увагу багатьох дослідників. Серед авторів наукових розробок з цієї проблеми варто виділити таких науковців: Андрійчук В.Г., Березівський П.С., Бойко В.І., Гайдучий П.І., Зимовець В.Н., Ільчук М.М., Крисальний О.В., Коденська М.Ю., Кузубов М.В., Малік М.Й., Месель-Веселяк В.Я., Мостенська Т.Л., Саблук П.Т., Шпичак О.М., Щепієнко П.В. та інші. Однак, враховуючи особливості та тенденції агропромислової інтеграції в останні роки, запропоновані авторами підходи потребують поглиблення та адаптації до конкретних сучасних реалій у контексті підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах вступу України до СОТ.

Постановка завдання. Цілі статті полягають у дослідженні й уточненні поняття «агропромислова інтеграція», всебічному вивченні питань формування, управління й аналізу функціонування інтегрованих формувань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво більшості видів продовольчої продукції вимагає участі підприємств, які належать до різних сфер агропромислового комплексу, який за своєю природою є інтегрованим утворенням, тому в процесах, пов'язаних із виробництвом та обігом продовольчої продукції, дуже важливе значення має врахування інтересів усіх основних сфер АПК. У випадку ігнорування цього аспекту виникає загроза продовольчої безпеки країни. Зловживання в останні роки покупцями продукції і постачальниками техніки та матеріалів своїм монопольним становищем на ринку продовольства по відношенню до виробників сільськогосподарської продукції, встановлення ними дискримінаційних цін та умов купівлі-продажу товарів призвели до різкого скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, погіршення фінансового стану сільськогосподарських виробників. Це, в свою чергу, негативним чином відбилося на постачальниках, які втратили через це значні ринки збуту, та покупцях, зокрема на переробних підприємствах, які, не отримуючи в достатній кількості сировину, змушені працювати, недовантажуючи свої виробничі потужності, і втрачати потенційні ринки збуту.

Слово «інтеграція» походить з латинської мови й означає поєднання окремих частин в єдине ціле [3]. У широкому розумінні під інтеграцією розуміють посилення економічних і виробничих зв'язків між різними країнами (прикладом таких зв'язків є створення ЄС і СНД), окремими сферами і суміжними галузями, а також між окремими підприємствами, організаціями та іншими суб'єктами ринку. З організаційно-економічної точки зору, інтеграція – це організаційне поєднання технологічно пов'язаних між собою різно-рідних видів діяльності з притаманними їм функціями з метою виробництва кінцевого продукту.

Розвиваючи зміст поняття «агропромислова інтеграція» в широкому сенсі, мають на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини. Посилення таких зв'язків в останні роки є закономірним явищем. У процесі поглиблення суспільного поділу праці сільське господарство самостійно вже не може забезпечувати умови власного відтворення. Це зумовлено тим, що розвиток даної галузі все більшою мірою залежить від промисловості, що поставляє селу необхідні засоби виробництва. Їх питома вага в структурі спожитих матеріальних ресурсів знаходиться в межах 35 – 38 % [2].

Об'єктивними причинами, що стимулюють розвиток інтеграційних формувань, є:

- незбалансованість відносин в агропромисловому комплексі;
- домінування посередників у відносинах сільського господарства з іншими сферами АПК та його виробничою інфраструктурою;
- відсутність чіткої державної політики щодо підтримки розвитку підприємств АПК;
- економічний монополізм переробних і сервісних підприємств та неможливість участі аграрного сектору в процесах ціноутворення, порушення елементарних вимог еквівалентного обміну;
- слабка наповненість місцевого ринку продукцією власного регіонального виробництва.

Все це обумовлює актуальність розробки відповідних теоретичних і прикладних засад інтегрованого виробництва.

Сприяє розвитку інтегрованих відносин в аграрній економіці підвищення ролі самого сільського господарства в розвитку і поглибленні міжгалузевих зв'язків у межах АПК. Вироблена в цій сфері економіки продукція надходить як сировина в ряд галузей промисловості для переробки, причому частка сільськогосподарської продукції, що використовується для промислової переробки, постійно зростає і нині перевищує 60 %. Зважаючи на досвід індустріально розвинутих країн, в яких даний показник досягає 90 %, та враховуючи сучасні тенденції прискореного розвитку переробної промисловості, можна передбачити, що в майбутньому роль сільського господарства як постачальника сировини збільшуватиметься [1].

Аналізуючи напрямки організаційно-економічного реформування аграрних підприємств, спостерігаємо значне розширення і поглиблення міжгалузевих зв'язків за двома основними напрямками – з однією боку, в результаті задоволення зростаючих потреб сільського господарства продукцією ресурсоутворювальних галузей, а з іншого, – через збільшення поставок сільськогосподарської сировини на промислову переробку галузям харчової і легкої промисловості. Існує також третій, надто важливий напрям розширення міжгалузевих зв'язків – розвиток видів діяльності з обслуговування сільськогосподарського виробництва шляхом створення ремонтних, агрохімічних, мелі-

оративних та інших агросервісних підприємств і організацій, що в сукупності утворюють виробничу інфраструктуру АПК.

Узагальнюючи публікації вітчизняних вчених-економістів, можна виокремити наступні форми агропромислових інтеграційних зв'язків [1]:

- вертикальна агропромислова інтеграція. Підприємства включаються у вертикальне об'єднання на основі системи контрактів. Підприємства-інтегратори виступають організаторами, здійснюють загальне керівництво, управління і контроль, надають цільові кредити. Така інтеграція охоплює сільське господарство, переробну промисловість, торгівлю, складське господарство, перетворюючи їх на органічну систему з єдиним управлінням;

- горизонтальна агропромислова інтеграція, яка являє собою, як правило, кооперативне об'єднання декількох, найчастіше дрібних, підприємств, що діють у межах однієї технологічної стадії загального циклу виробництва та продажу продукту. Горизонтально інтегровані об'єднання створюються фермерами, торговцями та іншими підприємцями з метою організаційно-фінансової та технічної взаємодопомоги.

Серед переваг агропромислової інтеграції можна виділити наступні [4]:

- забезпечується єдиний процес виробництва, закупівлі, зберігання, переробки продукції;

- створюються більш сприятливі умови для широкого впровадження досягнень науково-технічного прогресу;

- досягається скорочення управлінського апарату;

- створюються умови для поєднання інтересів усіх учасників АПК;

- виникає можливість організації виробництва на основі ефективної економії усіх ресурсів;

- забезпечується оптимальне поєднання територіального та галузевого управління.

Досвід реформування агропромислового комплексу України уже довів, що адміністративне насадження будь-яких процесів з боку держави дуже часто не досягає своєї мети. У зв'язку із цим, використання прямих директив та розпоряджень щодо створення інтегрованих структур не є, на нашу думку, дієвим способом впливу на вирішення існуючих проблем.

Значно результативнішими і ефективнішими можуть стати інтеграційні механізми з боку суб'єктів господарювання, які ґрунтуються на розрахунку економічного ефекту та створенні економічного інтересу.

Стримуючим чинником інтеграції сільськогосподарських виробників як в горизонтальному, так і у вертикальному напрямі є відсутність достатніх ресурсів, які б дозволили їм бути рівноправними партнерами об'єднань. По-кращити цю ситуацію можна шляхом участі держави в даних процесах як гаранта майнових та фінансових внесків сільськогосподарських виробників. Окрім того, зважаючи на значний ризик діяльності в аграрній сфері, доцільним було б забезпечення страхових функцій з боку держави.

Важливим чинником залучення приватних структур до інтеграційних процесів є обґрунтування економічного ефекту від участі в них. Формами його обґрунтування можуть бути як бізнес-плани, так і інвестиційні проекти,

які, на жаль, є досить дорогими продуктами. Витрати по створенню таких документів може взяти на себе держава. Збільшення економічного ефекту від агропромислової інтеграції можна також досягти за допомогою державної підтримки в сфері оподаткування. Так, наприклад, створення пільгового режиму оподаткування інтегрованих структур на перші декілька років роботи дозволить залучити до цього процесу значно більше суб'єктів господарювання. Окрім того, слід більш детально розглянути проблему не стільки інтеграції господарюючих суб'єктів, скільки координації їхніх дій на основі контрактних відносин, що, може стати перехідним етапом на шляху до повного об'єднання. Політика держави, в цьому випадку, має спрямовуватися на створення відповідного правового поля для розвитку координаційних процесів, але не намагатися штучно прискорити цей процес [5].

Висновки. Таким чином, інтеграція є вагомим інструментом підвищення ефективності господарювання в аграрній сфері. Її особливість полягає у створенні так званого синергічного ефекту, який дозволяє збільшувати кількісні та якісні показники діяльності усіх учасників процесу. Зважаючи на це, на нашу думку, доцільно спрямовувати значні зусилля державної аграрної політики на сприяння інтеграційним процесам в АПК. Зважаючи на досвід реформ, напрямки аграрної інтеграційної політики повинні носити добровільний характер, без вживання жорстких адміністративних важелів з боку держави. Основними завданнями інтеграційної політики на даному етапі повинні стати: обґрунтування економічної доцільності інтеграції, створення відповідного правового та податкового поля для сприяння інтеграційним процесам, створення відокремлених структур сприяння інтеграції, якими, за певних умов, можуть стати регіональні органи влади та центри дорадництва.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [підручник] / В.Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Малік М.Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи / М.Й.Малік // Економіка АПК, 2005. – № 12. – С. 3 – 7.
3. Політична економія: [підручник] / В.Г.Федоренко, О.М. Діденко, М.М. Руженський [та ін.]; за науковою ред. д.е.н. проф. В.Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 487 с.
4. Саблук П.Т. Фрмування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.Л. Валентинов. – К.: ІАЕ, 2002. – 294 с.
5. Шпикуляк О.Г. Інститут аграрного ринку: [монографія] / О.Г. Шпикуляк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 480 с.

ПРАКТИКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ

*Глуценко Ю.А., к.е.н.,
Полтавська державна аграрна академія*

Розглянуто практичні аспекти застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, визначено його роль в управлінні бюджетними коштами та запропоновано заходи з підвищення ефективності бюджетування

The practical aspects of application software-based method in the budgetary process, its role in the management of budget funds and proposed measures to improve budgeting

Постановка проблеми. Важливим інструментом дієвого державного управління потоками фінансових ресурсів, зокрема недопущення неефективного й незаконного використання коштів, є програмно-цільовий метод.

Як свідчить зарубіжний досвід, його застосування допомагає здійснити оптимальний вибір пріоритетної бюджетної політики на середньострокову перспективу та забезпечити досягнення позитивних результатів при використанні бюджетних коштів [5].

Вітчизняна практика здійснення бюджетного процесу передбачає застосування постатейного методу планування на короткострокову перспективу, що не дозволяє прогнозувати ризики управління бюджетними коштами та контролювати досягнення соціально-економічних результатів по бюджетних програмах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів цього питання приділяли увагу у своїх працях такі відомі вчені, як В. Александровська, І. Запатріна, Т. Лебеда, Ц.Огонь, І.Луніна, К.Павлюк, І.Чугунов та інші.

Дослідники зазначають низку проблемних питань функціонування програмно-цільового методу, зокрема низького рівня інвестиційної та інноваційної складової державних цільових програм, контролю ефективності й результативності бюджетних програм та аудиту цільового використання бюджетних коштів, відсутності стратегії бюджетування і т.і.

Водночас актуальними залишаються дослідження в напрямку підвищення ефективності застосування ПЦМ та посилення його впливу на управління результатами.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні стану застосування ПЦМ у бюджетному процесі, виявленні проблемних питань та обґрунтуванні пропозицій щодо посилення ефективності бюджетування в напрямку підвищення соціально-економічного розвитку держави в цілому та регіонів зокрема.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні завдання:

– дослідити практику застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі;